

Passend Onderwijs Profielen op schoolniveau

Drs. Luc F. Greven en drs. Alfons Timmerhuis

Passend Onderwijs daagt ons uit nog eens na te denken over de opvang van leerlingen met speciale onderwijsvragen in de reguliere school. Wat kunnen we nu al aan? Wat is over 3 of 5 jaar mogelijk? De auteurs beschrijven een aantal Passend Onderwijs Profielen voor de scholen die kunnen helpen om een richting te bepalen.

Passend Onderwijs

Het ministerie van OCW heeft recentelijk het beleid rond Passend Onderwijs nader ingevuld. Ingezet wordt op het opbouwen van één loket voor onderwijszorg, op afgestemde indicatiestelling (ook met zorg en jeugdzorg) en op het ontwikkelen van een onderwijscontinuüm in een regio. Regionale Netwerken Passend Onderwijs, gevormd uit de samenwerkingsverbanden PO en VO en de Regionale Expertisecentra (cluster 3 en 4), gaan hierbij een belangrijke rol spelen. Passend Onderwijs zet verder alle scholen nog eens aan tot het heroverwegen van de wijze waarop ze leerlingen met speciale onderwijsbehoeften opvangen. Immers bij het schoolbestuur ligt de primaire verantwoordelijkheid voor het bieden van een passend onderwijsarrangement voor elke leerling.

Bij een heroverweging gaat het om leerlingen die nu nog veelal naar vormen van SO/VSO/SBO en Praktijkonderwijs gaan, maar ook om leerlingen die nu met een rugzak in de reguliere school opgevangen worden.

Passend Onderwijs op school

De (her-)overwegingen van de school met betrekking tot de opvang van leerlingen met speciale onderwijsbehoeften kan tot een viertal (ideaaltypische) “Passend Onderwijs Profielen” leiden:

- Profiel 1: *de netwerkschool*. Deze school heeft de lijnen met SBO/(V)SO/Praktijkonderwijs en de verdere externe zorgstructuur goed op orde en heeft de zorg voor leerlingen vooral aan deze organisaties “uitbesteed”. Het is de situatie zoals die zich, tot voor kort (tot het beschikbaar komen van de rugzak), op veel reguliere scholen voordeed. De opvang van geïndiceerde leerlingen met speciale onderwijsbehoeften ligt op deze school tussen de 0 en 10%. Binnen de te verwachten wettelijke kaders van Passend Onderwijs zal dit waarschijnlijk een getolereerd profiel blijven. Of het ook de toets van de Wet Gelijke Behandeling op grond van handicap of chronische ziekte (m.i.v. het schooljaar 2009-2010 ook van toepassing in het PO en VO) kan doorstaan moet afgewacht worden.
- Profiel 2: *de smalle zorgschool*. Deze school is in staat om adequaat onderwijs te bieden aan leerlingen met (zeer) speciale onderwijsbehoeften van een specifieke categorie (denk

aan leerlingen met stoornissen binnen het autistische spectrum (ASS) en/of de minder ernstige gevallen van andere categorieën SO/VSO). De school vangt rond de 20 tot 30% van de geïndiceerde leerlingen op. Deze vorm van Passend Onderwijs Profiel is actueel op meerdere scholen. Het aantal geïndiceerde leerlingen beweegt zich richting 6%. Daarvan gaat ongeveer een zesde met een rugzak naar de reguliere school.

- Profiel 3: *de brede zorgschool*. Deze school is in staat om adequaat onderwijs te bieden aan leerlingen met (zeer) speciale onderwijsbehoeften van meerdere specifieke categorieën (denk aan slechthoorden én ESM én bijv. ASS-leerlingen en/of grote delen van andere categorieën SO/VSO). De school vangt 30 tot 70% van de geïndiceerde leerlingen op.
- Profiel 4: *de inclusieve/integratieve school*. Deze school stelt zich open voor (nagenoeg) alle leerlingen met (zeer) specifieke onderwijsbehoeften, en is in staat ze adequaat onderwijs te bieden. De school realiseert adequate opvang voor 70 tot 100% van de geïndiceerde leerlingen.

De opeenvolgende profielen zijn als een potentiële ontwikkelingslijn voor scholen op te vatten. Maar elk Passend Onderwijs Profiel kan voor een school ook een weloverwogen eindfase vormen. Tussen de aangegeven ‘ideaaltypische’ profielen zijn in de praktijk allerlei varianten denkbaar.

Bij profielen aansluitende zorgstructuur

Bij elk Passend Onderwijs Profiel past een eigensoortige interne en externe zorgstructuur. Bij de netwerkschool en de smalle zorgschool passen omvangrijke voorzieningen voor speciale onderwijszorg. Bij de brede zorgschool en profiel 4 zijn die voorzieningen aanmerkelijk afgeslankt. De expertise uit die instituten is mobiel gemaakt en via ambulante begeleiding of toevoeging van (voormalige) (V)SO-leraren aan de reguliere scholen beschikbaar voor leerlingen met speciale onderwijsvragen in het reguliere onderwijs. De kennis wordt naar het kind gebracht, in plaats van de leerling naar de specialisten. De expertise van de OPDC's, het Praktijkonderwijs en de (V)SO-scholen wordt in de profielen 3 en 4, met die van andere instellingen, eventueel gebundeld in een Expertisecentrum Passend Onderwijs of een Onderwijszorgcentrum. De zorgmiddelen worden (macro gezien) in de eerste 2 profielen vooral besteed in het (Voortgezet) Speciaal Onderwijs, LWOO en Praktijkonderwijs, in de laatste 2 profielen meer en meer in de reguliere school en de ondersteunende zorgstructuur. Bij deze laatste profielen zal daarbij het accent verlegd zijn van de externe zorgstructuur naar de interne.

Specifieke kennisvragen bij profielen

Bij de vier Passend Onderwijs Profielen doen zich uiteenlopende kennisvragen voor. Bij de netwerkschool en de smalle zorgschool is de centrale kennisopgave de expertise ten aanzien van de opvang van leerlingen met speciale onderwijsvragen in gespecialiseerde instituten op peil te houden en uit te breiden. Bij de brede zorgschool en profiel 4 is de centrale vraag expertise te ontwikkelen met

betrekking tot de opvang van leerlingen met speciale hulpvragen in reguliere settings. Dat is niet dezelfde kennis als die uit het (Voortgezet) Speciaal Onderwijs, zoals onterecht wel wordt aangenomen. Met alle respect voor de leraren in het (Voortgezet) Speciaal Onderwijs: een gedragsgestoorde leerling opvangen binnen een VSO-klas met 7 leerlingen is heel iets anders dan eenzelfde leerling opvangen binnen een reguliere groep met meer dan 20 leerlingen. Van dat laatste heeft de doorsnee (V)SO-leraar (en vaak ook de AB'er) minder kennis. De docent in het VO zal daarom meer behoefte hebben aan extra handen in de klas, voor de momenten dat gedragsproblemen escaleren, dan aan een advies over een gedragsprogramma dat werkt binnen de VSO-groep.

Een ander kennisprobleem is de prevalentie van bepaalde beperkingen. Slechts 1 op de 4200 leerlingen is blind of slechtziend. Een gemiddelde docent zal zo'n leerling slechts één keer in zijn loopbaan tegenkomen. Een ernstig gedragsprobleem komt vaker voor, maar een prevalentie van 1 op de 227 leerlingen voor het ZMOK-onderwijs betekent dat men daar bij volledige inclusie van deze leerlingen niet vaker dan eens in de elf jaar mee te maken krijgt (in het VO mogelijk vaker, maar dan gedurende een deel van de dag). Kortom: eenmaal opgebouwde (ervarings)kennis is al snel niet meer nodig en zal weer wegzakken.

De ouders van kinderen met beperkingen kunnen dit compenseren want zij zijn een uitstekende informatiebron. Zij willen het verhaal over hun kind graag delen met degenen die er op school mee optrekken. Rond een beperking hebben zij vaak al een flinke worsteling doorgemaakt en met vallen en opstaan geleerd hoe ermee om te gaan. Veel scholen maken daar jammer genoeg nog weinig gebruik van. Ouders zouden vooral als pedagogische partners gezien moeten worden met een eigen deskundigheid en inbreng. Pedagogisch partnerschap omvat het regelmatig communiceren met elkaar en durven vragen en luisteren naar elkaars specifieke deskundigheid.

Uiteraard blijft het ook nodig om te investeren in de professionalisering van docenten. Dat hoeft niet te betekenen dat iedere docent alle 'ins' en 'outs' rond alle beperkingen moet kennen. Een bijkomend voordeel is dat deskundigheidsbevordering ten aanzien van leerlingen met beperkingen winst oplevert voor alle leerlingen. Docenten die bv. gewerkt hebben met een autistische leerling, die veel structuur nodig heeft, stellen dit vaak tot hun eigen verrassing vast.

Overigens betekent professionalisering niet dat dit vooral een cursorisch karakter zou moeten krijgen. Het blijkt in veel gevallen bijzonder krachtig te zijn om binnen de school op het vlak van het omgaan met leerlingen met speciale onderwijsvragen het leren van elkaar slim te organiseren (denk bv. aan collegiale consultatie, intervisie en teamonderwijs).

Passend Onderwijs in de klas

Passend Onderwijs kan, afhankelijk van de profielkeuze van de school, de diversiteit aan specifieke onderwijsvragen binnen een klas aanmerkelijk doen toenemen. Internationaal onderzoek laat zien dat scholen en docenten hier oplossingen voor gevonden hebben en laat ook zien wat zou kunnen werken in de klas:

- coöperatief onderwijzen: met meerdere professionals samen een groep runnen

- coöperatief leren: samenwerkend leren van leerlingen als basale werkvorm hanteren
- werken met thuisgroepen voor leerlingen en kleine teams van leraren daaromheen
- effectief onderwijzen: planmatig werken, hoge verwachtingen voor alle leerlingen hanteren en uitspreken en hoge doelen blijven stellen
- werken aan de preventie van gedragsproblemen

Passend Onderwijs stelt ons voor allerlei uitdagingen op het vlak van regionale netwerken, indicatiestelsels, de afstemming van onderwijs en jeugdzorg etc. maar zou toch vooral moeten uitmonden in een verbetering van de toerusting van de docent in de klas ten aanzien van het omgaan met leerlingen met speciale onderwijsvragen.

Drs. Luc F. Greven en Drs. Alfons Timmerhuis, Sardes, Unit Onderwijszorg, Utrecht. Zij begeleiden schoolbesturen en samenwerkingsverbanden bij de vormgeving van regionale netwerken, doen praktijkgericht onderzoek, ondersteunen bij beleidsontwikkeling en verzorgen trainingen en studiedagen in het kader van Passend Onderwijs.